

‘Muntschat van Vught’ zat in Halder in de grond

Joop van der Groen

Van de Broeders Celestinus Vencken en Arno Veldhoven van het voormalige Instituut voor Doven is hun belangrijke rol bij de opgravingen op Halder algemeen bekend. Maar er waren meer mensen die daarbij een belangrijke voorttrekkersrol hebben gespeeld. Een van hen is Martien van Griensven uit Sint-Michielsgestel. Hij was bij meerdere opgravingen in Halder betrokken maar “de vondst van zijn leven” was het grootste deel van de zogenoemde muntschat van Vught. Uit een interview met hem kwam opmerkelijk nieuws naar boven: die Romeinse muntschat was niet in Vught in de grond gestopt maar op het grondgebied van Halder/Sint-Michielsgestel!

Ter inleiding: de wetenschap over de Romeinse tijd in Noord-Brabant

Tot in het midden van de twintigste eeuw meenden archeologische wetenschappers dat de provincie Noord-Brabant weliswaar vanaf 12 v. Chr. tot het Romeinse Rijk behoorde maar dat dit in de praktijk niets betekende. Het dagelijks leven van de ijzertijd zou zich in Noord-Brabant zonder Romeinse invloed hebben voortgezet, misschien met als enige uitzondering in een zeer kleine strook op de zuidelijke oever van de Maas. Aan de vondst (in 1679) van de beroemde votiefsteen van Ruimel, die in het Rijksmuseum van Oudheden te Leiden aanwezig was, werd daarbij gemakshalve voorbij gegaan. De opgraving van de rijke Romeinse graven in Esch op de Kollenberg in 1952 en op Hoogkeiteren in 1959-1961 bracht enige verandering in het denken van de archeologen. Toen vervolgens in 1962 de spectaculaire vondst van de muntschat van Vught werd gedaan kwam pas de echte omslag in de opvattingen. Met de vondst van ruim 5000 munten was dit in aantal de tweede grootste Romeinse muntschat in Nederland (en is dat nog steeds). De grootste schat van 9000 Romeinse munten werd in 1930 in de drooggelegde Haarlemmermeer gevonden.

Peuter vindt de eerste munten

In september 1962 is de firma G.B. de Koning uit Genderen bezig met het verbreden van de Essche Stroom in de buurt van de brug bij Halder in de weg van Vught naar Sint-Michielsgestel. Adriaan Kolsters uit Elshout werkt er als draglinemachinist. Zijn collega's Jan van Son uit Drunen en Van Zelst uit Sprang-Kapelle assisteren met hun schoppen bij de afwerking.

De grote hopen zand zijn een aantrekkelijke speelplek voor de kinderen uit de buurt. Ook de vijfjarige Rientje Nijssen uit Vught speelt daar in het zand als hij een paar kleine ronde schijfjes vindt. Hij laat ze zien aan zijn ook aanwezige tienjarige broer Piet. “Dat zijn oude centen, laten we verder zoeken.” zegt Piet. Later komt ook twaalfjarige broer Jan nog helpen zoeken. ‘s Avonds komen de broers met meer dan dertig munten thuis zonder te beseffen dat zij op een spectaculaire muntschat

zijn gestoten. Moeder Nijssen beseft dat de vondst wel iets bijzonders moet zijn en stelt de plaatselijke autoriteiten in kennis.

De “gold rush” breekt los

Aanvankelijk blijft het in de publiciteit nog even stil rondom de vondst maar op woensdag 26 september 1962 meldt het Brabants Dagblad dat er al 141 munten zijn gevonden. Amateurarcheoloog Martien van Griensven vraagt toestemming om ter plaatse te mogen gaan zoeken aan Drs. Knippenberg, leraar aan het klein seminarie Beekvliet en tevens regionaal correspondent van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, die dat goed vindt. Als Martien op 27 en 28 september gaat zoeken, zijn daar nog een paar mensen mee bezig. Martien vindt die dagen echter niets. Intussen brengen steeds meer kranten, ook landelijke, de vondst in de publiciteit. Als Van Griensven op zaterdagmorgen 29 september met zijn zus Mia op de vindplaats aankomt, zijn er daardoor al tientallen mensen aan het zoeken. In die drukte gaat Martien die dag de vondst van zijn leven doen. Dat was geen zuivere toevalstreffer maar mede het gevolg van een stukje logisch denken. De Volkskrant kopt op 2 oktober “Amateur had succes door denkwerk”. Wat was het geval?

Martien van Griensven vindt muntschat

Martien vraagt zich af waar hij nou het beste kan gaan zoeken in die grote hoop zand. Hij ziet draglinemachinist Adriaan Kolsters en stelt hem een aantal vragen, o.a.: Waar precies lagen de munten die al gevonden zijn? Waar stond jouw dragline precies? Op grond van de antwoorden op zijn vele vragen gaat Martien analyseren. Als de verspreid gevonden munten rondom de kern van een muntschat in de grond zaten, waar ligt dan die kern? Uitgaande van de standplaats van de dragline en van de werk lengte van zijn giek bepaalt hij de plaats waar hij zal gaan graven. Het loopt dan tegen het middaguur. Hij is nog maar net met graven begonnen als hij op een enorme hoop munten stuit, bij eerste schatting honderden. Een gevoel van sensatie giert door zijn lichaam, maar ook paniek. Hij en Mia hebben niets bij zich om zo'n hoe-

veelheid munten in op te bergen en wat doen de andere zoekers als die merken wat er daar in de grond zit? Razendsnel wordt de hoop munten weer met zand toegedekt en Martien gaat er bovenop zitten. Hij stuurt zus Mia, die haar auto bij zich heeft, naar Beekvliet om Knippenberg te waarschuwen en om een grote tas op te halen. Vlak rondom hem, terwijl hij stoïcijns blijft zitten, vindt

een onbekende man in die tijd enige tientallen munten. Als Mia met Knippenberg terugkomt gaan ze gedrieën om de plek heen staan om de munten te bergen en in de tas te doen. De werkelijke hoeveelheid blijkt nog veel groter te zijn dan bij de eerste schatting werd gedacht. Met een overvolle tas vertrekken broer en zus naar het ouderlijk huis.

Op deze foto is Martien van Griensven aan het werk bij de opgraving van een waterput op Halder

3182 Romeinse munten

Thuisgekomen gaan Martien en Mia meteen aan de slag met een eerste reiniging van de munten. Ze laten de gootsteen in de keuken vol water lopen en ontdoen daarin de munten van het ergste zand. Martien laat ze een voor een door zijn handen gaan en telt ze. Het blijken er niet minder dan 3182 te zijn!

Het nieuws van de vondst wordt op zondagmorgen al op de radio gemeld. En vrij snel daarna komen de eerste telefoontjes bij de familie van Griensven binnen van verzamelaars die munten willen kopen. Martien besluit dan de munten naar Knippenberg op Beekvliet te brengen. Met hem wordt daar dan verder gewerkt aan de reiniging van de munten. Ook wordt overlegd wat er gedaan moet worden om de vindplaats verder te beschermen tegen de vele gelukszoekers, want men is er van overtuigd dat die al een paar honderd munten gevonden en meegenomen hebben. Ook anderen worden in het overleg betrokken en dat leidt in de dagen daarna tot een aantal maatregelen.

Seminaristen worden muntziften

De Vugtse burgemeester zorgt dat er bewaking wordt ingesteld en dat onbevoegden de vindplaats niet meer kunnen betreden. De zandmassa langs de oever van de Essche Stroom wordt op vrachtwagens naar het terrein van Beekvliet afgevoerd. Daar zullen onder leiding van Knippenberg de seminaristen het verdere zoekwerk doen. Dankzij de medewerking van loonwerkbedrijf Kaptijns uit Sint-Michiëlsgestel kan het idee van Martien om daarbij een aardappelzeefmachine te gebruiken gerealiseerd worden. Vrijwel alle media besteden in die dagen aandacht aan de muntschat van Vught. Het Brabants Dagblad schrijft op een dag op de voorpagina met een knipoog naar een bekend Nederlands gezegde over de seminaristen als "muntziften". Mede dankzij dit werk worden in zijn totaliteit 4778 munten uit de schat veilig gesteld voor wetenschappelijk onderzoek. Oproepen in de media aan andere vindsters om de door hen gevonden munten (naar schatting een paar honderd) ook daarvoor ter beschikking te stellen leveren vrijwel niets op. Algemeen wordt aangenomen dat de totale schat meer dan 5.000 munten bevatte.

De muntschat zat op het gebied van Halder in de grond

De hoop zand waarin de munten werden gevonden lag op grond van de gemeente Vught. Er is daarom altijd gesproken over de “muntschat van Vught”. Maar de schat zat niet verborgen in Vughtse grond maar op het grondgebied van Halder, gemeente Sint-Michielsgestel. Martien van Griensven vertelt daarover het volgende.

De grens tussen de gemeenten Vught en Sint-Michielsgestel liep ter plaatse in die tijd in de Essche Stroom. De dragline van machinist Adriaan Kolsters stond enige tientallen meters zuid van de Halderse brug op de westelijke oever van de Essche Stroom op het grondgebied van Vught. Met de bak aan de giek werd aan de overzijde van het riviertje, dus uit de oostelijke oever op grondgebied van Sint-Michielsgestel, zand gehapt. Dan werd de giek negentig graden gedraaid en werd het zand op de westelijke oever neer gegooid.

Uitgaande van de plek waar de muntschat in de grond zat moeten we dus eigenlijk spreken van de “muntschat van Halder/Sint-Michielsgestel”.

Vijftien stuks uit muntschat in ons museum

Later gingen de munten naar het Munt- en Penningenkabinet in 's-Gravenhage voor wetenschappelijk onderzoek. Prof. Bogaers heeft het destijds goed gevonden dat Martien van Griensven vijftien munten van de door hem gevonden hoeveelheid voor zichzelf mocht achterhouden vanwege zijn belangrijke rol bij de vondst. Toen Broeder Celestinus begin zeventiger jaren het Romeinse museum op één van de zolders van het Instituut voor Doven ging inrichten, heeft Martien hem geholpen. Zijn vijftien munten heeft hij toen ook in de expositie ingebracht. Nog steeds zijn deze munten in de vaste opstelling van het huidige Oudheidkundig Museum Sint-Michielsgestel te bekijken.

